

SARIKAMIŞ HAREKATI

Beyaz Hüzn

22 ARALIK 1914
05 OCAK 1915

Harp tarihinde felaketli bir meydan muharebesi diye geçen Sarıkamış Harekati, kış şartlarında cereyan etmiş muharebe olarak, ayrıca sonuçları itibariyle alınması gereken önemli ve çarpıcı dersleri de ihtiva etmesi nedeniyle Türk tarihinde önemli bir örnek teşkil eder. Yavuz ve Midilli olayı ile fiilen 1. Dünya Harbine katılımımızla, 1 Kasım 1914 tarihinden itibaren Rus-Kafkas ordusu Türk hududuna taarruza başladı. Türk ve Rus orduları arasında 22 Kasım 1914'e kadar süren devre içerisinde Köprüköy ve Azap muharebeleri cereyan etmiş olup ileri geri hareketler halinde geçen bu muharebeler iki taraf için de kesin sonuçlu olmamıştır. Sarıkamış Harekati'nin izahına geçmeden önce; bu hareketin cereyan ettiği hareket bölgesindeki arazinin yapısı, her iki tarafın lojistik durumu ve tertibatını incelemekte fayda var.

Arazinin Genel Yapısı

Bölgedeki en önemli mihver; Kuzeyde Allahuekber Dağları ve Çakır Baba Dağı ile Güneyde Aras-Karasu silsilesiyle sınırlanmış olan Erzurum –Sarıkamış- Kars mihveridir. Kış şartları da dikkate alındığında Rus kuvvetlerini kuzey yanlarını dayadığı bu bölgeden herhangi bir Türk taarruzu beklenmemesine neden olan arazi kesimi ise Allahuekber Dağları ve Batıya uzantısı olan Çakır Baba Dağı’dır. Kış şartları da dikkate alındığında bu sarp arazi Rusların kuzey yanlarını emniyetli olduğu düşüncesini vermiştir. Kuzeyde çevirme hareketiyle baskın sağlanabilecek yaklaşma istikameti Erzurum-Tortum-Kale Boğazı-Oltu-Penek-Kosor boğazı-Sarıkamış mihveridir. Bu mihverin en büyük mahsuru Allahuekber Dağlarının aşılmasıdır. Diğer istikamet ise Kosa-Partonos-Çakır Baba Dağı üzerinden geçerek Bardız-Sarıkamış’a uzanan yaya piyade, yük taşıyan hayvan ve dağ topçusunun

geçişine elverişli olan yoldur. Bu istikametler kış şartlarında özel eğitime ve teçhizata sahip olmayan hiçbir birliğin bir çevirme manevrasına dayanamayacağı istikametlerdir. Lojistik desteğe gelince, ordu için 88 bin ton hububat gerekiyken, elde 1250 ton hububat vardı. Dolayısıyla askerler başlangıçtan nakleden kollar ancak 6-8 günde varabiliyordu. Rus ordusu ise silah ve teçhizat bakımından daha üstün olup lojistik destek durumu iyiydi.

Tarafların Kuvveti

Her iki tarafın muhabereden önceki irtibatı şu şekildeydi: Enver Paşa ve Genelkurmay 2. Başkanı Albay Hafız Hakkı Bey, her ne pahasına olursa olsun Ruslara süratle bir darbe indirmek ve yeni bir tanenberg yaratmak düşüncesindeydi. Rus-Kafkas ordusunun zayıf ve özellikle çevirme manevralarına karşı çok hassas olduğu hakkında edinilen kanaatle, kuzeyden kuşatıcı bir manevra

yapılmasına karar vermişlerdir. Plana göre 11.Kolordu ve 2. Nizamiye Süvari Tümeni Düşmanı cepheden tespit edecek, 9. Kolordu Çatak-Pitkir hattında kötek istikametinde, 10. Kolordu Oltu üzerinden Kolordu Komutanlığına getirilen Albay Hafız Hakkı Bey’in 9. Kor’un Bardız istikametine yürütmesi, müteakiben 9. ve 10. Kolorduların Selim Sarıkamış hattına ilerlemesini ve geniş bir çevirme ile Kars yolunu kesmeyi içeren teklifi ve muhaberenin cereyanı esnasındaki icraatı ile ordu en az 15 kilometre daha doğuya ve uzağa kaydırılmış ve ordu, karlı Allahuekber dağlarına hareketi icraya zorlamıştır. 3’ncü Ordu Komutanı Hasan İzzet Paşa ve Kolordu Komutanları: Harekat kabiliyetinden mahrumiyet, Teçhizat ve ikmal maddelerinin eksikliği, Dağ yollarının karla kaplı olması nedenleriyle, yapılacak hareketin neticesinin karanlık olduğu, başarısızlık halinde durumun çok kötü olacağı, kış taarruzun yapılamayacağı

düşüncesini taşıdıkları için, hareket öncesinde Enver Paşa tarafından görevlerinden alınmışlardır. Enver Paşa’nın bizzat emir komuta ettiği hareket şu şekilde cereyan etmiştir.

Birinci Gün (22 Aralık 1914)

11. Kor. Cephesinde taarruz ederken, 9. Kolordu Lafsor’a kadar uzanan ilk hedeflerini ele geçirdi. 10. Kolordu zorlukla Otlu batısı- Narman hattına ulaşabildi.

İkinci Gün (23 Aralık 1914)

Düşmanın 4. Piyade Alayı ile yapmış olduğu taarruza karşı, 11. Kolordu tüm kuvvetini muhabereye soktu. Bu esnada 9. Kolordu Çatak Piktir hattına vardı. 9. Kolordu birliklerine ikmalini mahalliden yapmaları ve cephaneyi idareli kullanmaları emredildi. Diğer taraftan, sahra topraklarından bazıları da aşırı soğuk ve kış şartları nedeniyle ileri götürüleliyordu. Böylece hareketin ikinci günü, ikmal ve ulaştırma güçlükleri başlamış bulunuyordu. 10’uncu Kolordu çok soğuk ve karlı hava şartları altında yolsuz arazide gece ve gündüz yürüyerek insanüstü bir gayretle Oltu’yu ele geçirmeyi başardı.

Üçüncü Gün (24 Aralık 1914)

11.Kor cephesinde düşman karşı taarruza devam etti. 9. Kor Bardız’e vardı. 10.Kor, 30 ve 31. Tümenleriyle Kosor istikametinde sıtomin tugayının peşine takılması, bir tümeniyle Bardız’a ilerlemesi emredildi. Bu Kor’un büyük kısmı ile Kosor istikametinde geniş bir

kuşatmaya girişmesi kesin sonuç yerinde üstün muharebe gücü toplanmamasına ve geç kalınmasına netice olarak Sarıkamış felaketine neden olmuştur.

Dördüncü Gün (25 Aralık 1914)

Düşman 11. Kor cephesinde Sarıkamış’a doğru kuvvet çekmeye başladı. Çünkü 11. Kolordu bu kuvveti tespit edememekteydi. 9. Kolordu ikmal ve ulaştırma zorlukları nedeniyle döküntü haline gelmekteydi. Sahra toprakları dahi yollarda bırakmıştır. Enver Paşa’nın 10. Kolordu’nun Kosor istikametinde ilerlediğinden haberi olmadığı gibi aynı günün akşamı Kolordu’nun Beyköy hattında olacağı beklenmekteydi. (Daha önceki raporlara göre) oysa 10. Kolordu Kosor’dan Beyköy’e inebilmek için 3 bin metre yüksekliğindeki yolsuz bir kar çölü olan Allahuekber Dağ’larını aşmakla meşguldü. 9.Kolordu’nun tek başına Sarıkamış’a müteaddit taarruzları

başarısızlıkla sonuçlandı. Büyük kayıplar verilmiş ve 9.Kolordu’nun mevcudu azalmıştı. Sonunda Enver Paşa taarruzu 9. ve 10. Kolordularca müştereken yapılmasını ve bunun için de 9. Kolordunun 10. Kolordu’yu beklemesine karar verdi. 10. Kolordu Allahuekber Dağlarında erimiş durumundaydı. Taburların mevcudu 150-200 kişiye inmişti. Enver Paşa’nın 10.Kolordu’nun felaketli halinden haberi yoktu. 29 Aralık’ta 9. Kolordu ve 10. Kolordu’larla yapılan taarruzda 3 Ocak 1915’e kadar devam etti. 9. Kolordu’nun 450 10. Kolordu’nun 1500-2000 kişilik kuvveti kalmıştı. Rus karşı taarruzun başlamasıyla ordu ilk çıkış üslerine geri alınmıştır.

Sarıkamış Harekatından Alınan Dersler

1. Rus kuvvetlerinin imhası için düşünülen plan genel olarak uygun idi, ancak kuşatma kavisleri çok geniş tutulmuştu.
2. Geniş kuşatma kavisleri zaman kaybına sebep olmuş, bu ise düşmanın çekilmesine ve karşı tedbirler almasına neden olmuştur.
3. Arazi ve iklim pek dikkate alınmadığından birlikler düşmandan ziyade tabiatla savaşmışlardır.
4. Ordunun kış ve dağ teçhizatı ve eğitim yetersizliği felakete sebep olmuştur.
5. Lojistik destek hareketi desteklenmekten çok uzaktır.
6. Harekattan hemen önce komutanların değiştirilmesi hatalıdır.

